

เงินกำนล 6 บาท ธรรมคุณ 6 ประการ
SIX-BAHT RITUAL FEE: SIX VIRTUES OF DHAMMA
ประชากร ศรีสาคร*

บทคัดย่อ

บทความปริทัศน์นี้เป็นการนำเสนอคตินิยมความเชื่อด้วยเรื่องเครื่องบูชาในขันกำนลอันมีความสัมพันธ์กับพุทธศาสนา วัฒนธรรมการสืบทอดดนตรีไทยมีระเบียบวิธีและยึดถือปฏิบัติกันมาแต่โบราณ การฝากตัวเป็นศิษย์ผู้เป็นศิษย์จะต้องนำขันกำนล ประกอบด้วย 1) ขันโลหะ 2) ผ้าเช็ดหน้าขาว 3) ดอกไม้ 4) ธูปเทียน 5) เงินกำนล มากราบครูเพื่อฝากตัวเป็นศิษย์และประสิทธิ์ประสาทวิชาต่อไปให้ถูกต้องตามขนบ ในเครื่องบูชาทั้ง 5 นี้ สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของครูดนตรีไทย และแฝงด้วยธรรมคุณทั้ง 6 ประการ ดังนี้ 1) สวากขาโต ภคเวตา อัมโม 2) สันติญฺญโก 3) อกาลิโก 4) เอหิปัสสิโก 5) โอปนยิโก 6) ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิ เพื่อเป็นคำสอนแก่ครูและศิษย์ให้มีใจเป็นพุทธและนอบน้อมต่อพุทธศาสนาอันจะส่งผลให้รู้ถึงความมกตัญญูที่ศิษย์พึงมีต่อครู

คำสำคัญ: กำนล / ธรรมคุณ / พิธีกรรม / ไหว้ครู

Abstract

This review article is a presentation of the ideology of the offering in a Bowl of Ritual Fee in relation to Buddhism. The tradition of the succession in Thai music has been regulated and obeyed since the old days. To conform with the tradition, student must bring a Bowl of Ritual Fee, which compose of 1) Silver bowl 2) White handkerchief 3) Flower 4) Incense and candle 5) Ritual Fee, to prostrate the teacher to become student and has been bestowed since then. These 5 offerings reflect the wisdom of Thai music teacher which conceal the 6 virtues, i.e. 1) Svā kkhāto Bhagavatā Dhammo 2) Sandiṭṭhiko 3) Akāliko 4) Ehipassiko 5) Opanayiko 6) Paccattaṃ Veditabbo Viññānūhi. It will be the doctrine for both teachers and students to have Buddhist-minded and respect to Buddhism, which will result in the appreciation of the gratitude to the teacher.

Keyword: Ritual Fee / Virtues of Dhamma / Ritual / Wai Khru Ceremony

*อาจารย์พิเศษเครื่องสายไทย สาขาวิชาดนตรี ภาควิชาดุริยางคศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

อาจารย์พิเศษเครื่องสายไทย สาขาวิชาดนตรี ภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา,
 seaacsskcu@hotmail.co.th

บทนำ

“พุทธธรรมในดนตรีไทย” ถือเป็นความสัมพันธ์ที่มีอาจแยกออกจากกันได้ พิธีกรรมต่าง ๆ ในดนตรีไทย เช่น พิธีไหว้ครูและครอบครูดนตรีไทยเพื่อแสดงความยึดมั่นในความกตัญญูต่อครูบาอาจารย์อันเป็นที่ตั้ง ย่อมมีความสัมพันธ์กับพุทธศาสนาครบทั้ง 3 องค์ คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ หรือเรียกว่า พระรัตนตรัย พิธีกรรมต่าง ๆ ทางดนตรีไทยจะแฝงด้วยกุศโลบายหลักธรรมคำสอนในพุทธธรรม และภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าของครูโบราณ “ไทยเราเป็นชาติที่นับถือพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด ถึงแม้เราจะทำพิธีไหว้ครูตามศาสนาพราหมณ์ก็ตาม เราก็ต้องเอาลัทธิแห่งพุทธศาสนาขึ้นหน้า” (บุญธรรม ตราโมท, 2545: 96) เนื่องจากไทยเราเป็นพุทธมามกะ พิธีไหว้ครูจึงมักจะเริ่มด้วยพิธีสงฆ์ก่อน คือในวันพุทธตอนเย็นก็จะมีพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ รุ่งเช้าวันพฤหัสบดีถวายอาหารบิณฑบาต เมื่อพระสงฆ์เสร็จภัตตกิจแล้ว จึงเริ่มพิธีไหว้ครู (มนตรี ตราโมท, 2537: 2-3)

ด้วยความเป็นมนุษย์ที่ยังไม่พ้นความโลภ โกรธ หลง ย่อมจะดำเนินไปสู่ความมีคุณธรรมไม่ได้ง่ายนัก หากผู้ที่ต้องการพัฒนาคุณค่าทางจิตใจ อารมณ์ และความรู้สึกของมนุษย์จะหันมามองถึงประโยชน์ในการใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือในการกล่อมเกล่าจิตใจให้บริสุทธิ์ขึ้น ตามกระบวนการและขั้นตอนทางศาสนา (บุญช่วย โสวัตร, 2531: 22)

มือพร้อมใจพร้อม

การเรียนการสอนดนตรีไทยในอดีตได้รับอิทธิพลอย่างอินเดีย เป็นการเรียนการสอนในระบบคุรุกุล หรือการเรียนในระบบอุปถัมภ์ โดยเริ่มจากการไปอาศัยที่บ้านครู ดูแลครู ช่วยเหลือการทำงานในบ้านครู ซึ่งตลอดเวลาที่อาศัยกับครูนั้น ครูจะเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนเสมือนครอบครัวของตนอย่างดีที่สุด จนกระทั่งผู้เป็นศิษย์ถึงพร้อมทั้งมือและใจ “ในระบบการสืบทอดแบบคุรุกุลนั้น คือ การที่ได้ไปพำนักอาศัยอยู่ที่บ้านครูเพื่อดูแล และได้รับการสืบทอดองค์ความรู้ในบ้านของครูเป็นลำดับขั้น แต่ในปัจจุบันระบบการศึกษาแบบคุรุกุลนั้นก็ไม่ได้ใช้จริงในปัจจุบัน (ประชากร ศรีสคร, 2559: 90)

การสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นระหว่างครูกับศิษย์ เมื่อครูแลเห็นถึงความพร้อมของลูกศิษย์จึงรับศิษย์เข้าสำนักเพื่อทำการเรียนการสอนสืบทอดต่อไป ในความพร้อมของลูกศิษย์ ผู้เขียนขอขยายความให้กระจ่างดังนี้ คือคำว่า “มือพร้อม ใจพร้อม” (Hand and Heart) มือพร้อม หมายถึง มีความพร้อมทางร่างกายตลอดจนทักษะการบรรเลงและใจพร้อม หมายถึง มีความพร้อมในคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งครูผู้สืบทอดจะรับศิษย์เข้าในสำนักโดยการพิจารณาจาก “มือและใจ” เป็นสำคัญ

คำว่า มือพร้อม ใจพร้อม อาจไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนเหมือนเช่นการเรียนดนตรีไทยในอดีต หรือใช้ไม่ได้สักเท่าใดนักในลักษณะวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีไทยในปัจจุบันที่เข้ามาอยู่ในหลักสูตรของสถานศึกษา เพราะต้องเป็นไปตามเกณฑ์ ดังนั้น มือพร้อม คือ ทักษะวัดได้ แต่ใจพร้อม มิได้หมายถึงแค่ ใจพร้อมที่จะเรียนแต่หากหมายถึง ใจถึงพร้อมด้วยคุณงามและความดี มีคุณธรรม ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญที่ครู

ดนตรีไทยในอดีตใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาศิษย์นอกเหนือจากวิทยุคุณวุฒิ และความสามารถ ซึ่งเป็นเรื่องที่ลึกซึ้ง ละเอียดย่อน วัดได้ยาก ต้องอาศัยเวลา และบริบทหลายประการหากผิดพลาดก็ไม่ต่างกับตีตึกให้เสีย ยืนดาบให้ใจ (ธัญญภัทร มังกรหิรัญสิริ, 2559 อ้างถึงใน ประชากร ศรีสคร, 2559: 106)

เมื่อครูเห็นถึงความพร้อมของศิษย์ทั้งมือและใจ และพร้อมที่จะรับศิษย์เข้าสู่สำนัก ในขั้นต้นผู้เป็นศิษย์จะต้องเตรียมขันก้านลเพื่อเป็นเครื่องบูชาครูอันแสดงถึงความกตัญญูเป็นที่ตั้ง และความถึงพร้อมด้วยจริยธรรมคุณธรรมทั้งปวง เพื่อฝากตัวเป็นศิษย์และศึกษาร่ำเรียนต่อไป

วาระที่เกี่ยวข้องกับขันก้านล

ภาพที่ 1 ขันก้านล

ขันโลหะ, ผ้าเช็ดหน้าขาว, ดอกไม้ (พวงมาลัย), รูปเทียน, เงินก้านล
ที่มา: ประชากร ศรีสคร

วาระที่เกี่ยวข้องกับขันก้านล กล่าวคือ ขั้นตอนในพิธีกรรมต่าง ๆ ทางดนตรีไทยที่ต้องใช้เครื่องบูชาเป็นขันก้านลอันประกอบด้วย 1) ขันโลหะ 2) ผ้าเช็ดหน้าขาว 3) ดอกไม้ 4) รูปเทียน 5) เงินก้านล เป็นเครื่องบูชาต่อครูบาอาจารย์ เช่น การฝากตัวเป็นศิษย์ การครอบเพื่อเรียนเพลงหน้าพาทย์ การยกขันเพื่อรับการสืบทอดเพลงเดี่ยวชั้นสูง “ขันก้านลซึ่งมีขันล่างหน้าใส่ดอกไม้รูปเทียน ผ้าขาวหรือผ้าเช็ดหน้า และเงินก้านล ซึ่งโบราณใช้ 6 บาท (มนตรี ตราโมท, 2537: 3)

คำว่าครอบนี้ มิได้หมายความว่านำวัตถุอย่างหนึ่งมาครอบเหมือนอย่างเอาฝาชีมาครอบอาหารกันแมลงวัน ครอบในที่นี้หมายถึงการประสิทธิ์ประสาทวิทยาทานหรืออนุญาติให้เริ่มเรียนวิชาในขั้นนั้น ๆ ได้ วิธีการครอบย่อมแล้วแต่กรณีของศิลปะนั้น ซึ่งอาจไม่เหมือนกัน ในศิลปะดนตรีไทยถือ

ว่าปี่พาทย์เป็นหลักฐานสำคัญของดนตรีทั้งหลาย จึงครอบด้วยเครื่องดนตรีใน
วงปี่พาทย์ (มนตรี ตราโมท, 2537: 4)

ดังที่อาจารย์ ดร.สิริชัยชาญ ฟักจำรูญ ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) ประจำปี 2557 สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) กล่าวว่า

การครอบเป็นสิ่งที่แสดงถึงฐานะฝีมือของศิษย์ว่าความสามารถจะ
ได้เลื่อนชั้นความรู้สูงไปอีกระดับหนึ่ง หมายความว่าได้รับการต่อเพลงที่
สูงขึ้นโดยเฉพาะเพลงหน้าพาทย์ แต่ในปัจจุบันมักเข้าใจผิดกันว่า
การครอบนั้นจะต้องทำทุกครั้งในพิธีไหว้ครู ซึ่งที่จริงแล้วการนำดอกไม้ธูป
เทียน ไปบูชาครูทำสมาธิและร่วมพิธีด้วยความตั้งใจจนจบพิธี ก็ถือว่าเป็น
มงคลแก่ชีวิตอย่างยิ่งแล้ว (สิริชัยชาญ ฟักจำรูญ, 2554: 7)

ขนบประเพณีการรับเข้าเป็นศิษย์ในแต่ละสำนักจะมีความแตกต่างกันออกไป “ในสมัยที่ครูประสิทธิ์ ถาวร
ฝากตัวเข้าเป็นศิษย์ ครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) นั้น พิธีกรรมการรับเข้าเป็นศิษย์ของ
ครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) มีขั้นตอนและเครื่องบูชาตามขนบประเพณีโบราณ” (ประสิทธิ์ ถาวร,
2546 อ้างถึงใน อุทัย ศาสตรา, 2553: 86)

ครูหลวงประดิษฐไพเราะก็จัดหาฤกษ์ยามอันดี เพื่อทำพิธีมอบตัวเป็นศิษย์ตามประเพณีที่มีมาแต่โบราณ
โดยจัดเครื่องบูชา ดังนี้ 1) ศีรษะสุกร 1 หัว 2) บายศรีปากชาม 1 ชุด 3) ขนมห่มแดง 1 ชุด 4) ขนมห่มขาว 1 ชุด
5) ผลไม้อื่น ๆ ตามสมควร 6) ขันล้างหน้า 1 ใบ 7) ผ้าขาว 1 ผืน 8) เงิน 6 บาท (ประชากร ศรีสาคร, 2559: 104)

...เครื่องบูชาครู ซึ่งประกอบไปด้วย ขัน-ผ้าขาว-เงินก้านล 6 บาท
และดอกไม้ธูปเทียนมาใช้ในการดำเนินพิธีด้วย เครื่องบูชาครู
นี้ถ้าไม่เป็นไปเพื่อกุศลในพุทธศาสนา ก็แสดงถึงความหมายเชิงสัญลักษณ์ทาง
วัฒนธรรมทั้งสิ้น กล่าวคือ ขันและผ้าขาวพื้ไปถวายพระภิกษุเพื่อใช้
แทนบาตรและเย็บย้อมเป็นจีวรต่อไป เงินก้านล 6 บาท พื้ไปซื้อหา
ภัตตาหารถวายภิกษุสงฆ์เช่นกัน แต่จำนวน 6 นั้นแสดงความหมายได้
หลายประการ เช่น แทนพระศุกร์หรือ Venus ซึ่งเป็นเทพแห่งการศิลปะ
แทนกำลังของพระอาทิตย์ทางโหราศาสตร์ เพื่อเอาเคล็ดว่าอาทิตย์ย่อม
เป็นจุดเริ่มแห่งพลังทั้งปวง หรือ แทนธรรมคุณ 6 ประการ เพื่อ
เปรียบเทียบว่าวิชาความรู้เสมือนธัมมะ ผู้เขียนเห็นว่าความหมายเชิง
สัญลักษณ์ของธรรมคุณ 6 นี้ เหมาะสมที่สุดเมื่อคำนึงถึงการประกอบกุศล
ข้างต้น ส่วนดอกไม้ธูปเทียนนั้นก็ใช่ว่าเป็นอามิสบูชาแต่ผู้มีพระคุณตามปกติ
(พิชิต ชัยเสรี, 2544: 37-38)

นัยแห่งเงินก้านล

เงินก้านล หมายถึง เงินค่านับครู โดยมากเงินก้านลแต่โบราณครูอาจารย์ทางดนตรีไทยได้กำหนดมูลค่าไว้เพียง 6 บาท โดยมีนัยแอบแฝงในเรื่องของธรรมคุณ 6 ประการ ซึ่งเป็นธรรมะที่เป็นความรู้อันประเสริฐ ในอดีตมูลค่าของเงิน 6 บาท ในชั้นก้านลนั้นมีค่ามาก เพื่อเป็นกุศโลบายของทั้งครูและลูกศิษย์ ฝ่ายครูจะต้องถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ลูกศิษย์อย่างไม่ปิดบังซึ่งใจจนถึงความรู้สูงสุดของตนที่มี และฝ่ายลูกศิษย์ คือ การมาขอความรู้อันประเสริฐสุดจากครู ความรู้ในที่นี้หมายถึง ความรู้ที่เหนือความรู้ทั้งปวง คือ ธรรมคุณ 6 ประการ ซึ่งทั้งครูและลูกศิษย์จะต้องตระหนักถึงในองค์ความรู้ที่จะสืบทอดสอนสั่งว่ามีค่ามากเพียงใด

มูลค่าของเงิน 6 บาท ในชั้นก้านลสมัยโบราณนั้น มีความแตกต่างกับปัจจุบันอย่างสิ้นเชิง ซึ่งในปัจจุบันครูของแต่ละสำนักต่าง ๆ ได้เพิ่มมูลค่าของเงินก้านลตามเหตุผลแห่งตน ถึงจะเพิ่มมากขึ้นเพียงใด ผู้เขียนเชื่อว่าไม่น้อยไปกว่าเงินก้านล 6 บาท ซึ่งเปรียบเสมือนธรรมคุณ 6 ประการ

รองศาสตราจารย์พิชิต ชัยเสรี กล่าวถึง ธรรมคุณ 6 ประการ ในเอกสารคำสอน “พุทธธรรมในดนตรีไทย” สาขาวิชาดุริยางค์ไทย ภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไว้ดังนี้

ธรรมคุณ ๖ ประกอบไปด้วย

1. สวากขาโต ภคฺวตา ธมฺโม - พระธรรมอันพระพุทธเจ้าตรัสดีแล้ว
2. สันติภูมฺมิโก - อันผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง
3. อกาลิโก - ไม่ประกอบด้วยกาล
4. เอหิปัสสิโก - ควรเรียกให้มาดู
5. โอปนยิโก - ควรน้อมเข้าในตน
6. ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิ - อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน

(พิชิต ชัยเสรี, 2544: 45)

ความหมายตามพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) อธิบายธรรมคุณ 6 ประการ ไว้ดังนี้

ธรรมคุณ 6 (คุณของพระธรรม)

1. สวากฺขาโต ภคฺวตา ธมฺโม (พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสดีแล้ว คือ ตรัสไว้เป็นความจริงแท้ อีกทั้งงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด พร้อมทั้งอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะ ประกาศหลักการครองชีวิตอันประเสริฐ บริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง - Svākkhāto: Well proclaimed is the Dhamma by the Blessed One)

2. สันติภูมฺมิโก (อันผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง คือ ผู้ใดปฏิบัติ ผู้ใดบรรลุ ผู้นั้นย่อมเห็นประจักษ์ด้วยตนเอง ไม่ต้องเชื่อตามคำของผู้อื่น)

ผู้ใดไม่ปฏิบัติ ไม่บรรลु ผู้อื่นจะบอกก็เห็นไม่ได้ - Sanditṭhiko: to be seen for oneself)

3. อกาลิโก (ไม่ประกอบด้วยกาล) คือ ไม่ขึ้นกับกาลเวลา พร้อมเมื่อใด บรรลุได้ทันที บรรลุเมื่อใด เห็นผลทันที อีกอย่างว่า เป็นจริงอยู่อย่างไร ก็เป็นอย่างนั้น ไม่จำกัดด้วยกาล - Akāliko: not delayed; timeless)

4. เอหิพัสสโก (ควรเรียกให้มาดู คือ เชิญชวนให้มาชม และพิสูจน์ หรือท้าทายต่อการตรวจสอบ เพราะเป็นของจริงและดีจริง - Ehipassiko: inviting to come and see; inviting inspection)

5. โอปนยิโก (ควรน้อมเข้ามา คือ ควรน้อมเข้ามาไว้ในใจ หรือน้อมใจเข้าไปให้ถึง ด้วยการปฏิบัติให้เกิดมีขึ้นในใจ หรือให้ใจบรรลุถึงอย่างนั้น หมายความว่า เชิญชวนให้ทดลองปฏิบัติ อีกอย่างหนึ่งว่าเป็นสิ่งที่นำมาผู้ปฏิบัติให้เข้าไปถึงที่หมายคือนิพพาน - Opanayiko: worthy of inducing in and by one's own mind; worthy of realizing; to be tried by practice; leading onward)

6. ปจจตตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิ (อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน คือ เป็นวิสัยของวิญญูชนจะพึงรู้ได้ เป็นของจำเพาะตน ต้องทำจึงเสวยได้เฉพาะตน ทำให้กันไม่ได้ เอาจากกันไม่ได้ และรู้ได้ประจักษ์ในใจของตนเอง - Paccattam Veditabbo Viññāhi: directly experienceable by the wise)

(สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์, 2559: 223-224)

ด้วยหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาล้วนประสงค์เพื่อขัดเกลาจิตใจมนุษย์ให้ละเว้นความชั่ว ทำความดี ทำจิตใจให้ผ่องใส ในความกตัญญูรู้คุณถือเป็นสิ่งดีงามที่ศิษย์พึงปฏิบัติ และเป็นเครื่องหมายของคนดี ผู้เขียนซึ่งมีใจเป็นพุทธและให้ความสำคัญถึงหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา จึงแลเห็นว่าครูและศิษย์ต้องตระหนักหลักธรรมคำสอนว่าด้วยเรื่อง “ทักษิณทิต” ทิตเบื้องต้น ขวาคครูอาจารย์คือบุคคลที่ควรแก่การบูชา

ทิต 6: ทักษิณทิต

ทักษิณทิต ความหมายพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต) อธิบายทักษิณทิต ไว้ดังนี้

ทักษิณทิต (ทิตเบื้องต้น คือ ทิตได้ ได้แก่ ครูอาจารย์ เพราะเป็นทักษิณบุคคลแก่การบูชาคุณ)

ก. ศิษย์พึงบำรุงครูอาจารย์ ผู้เป็นทิศเบื้องขวา ดังนี้

1. ลูกต้อนรับ
2. เข้าไปหา (เพื่อบำรุง คอยรับใช้ ปรีกษา ชักถาม และรับคำแนะนำ เป็นต้น)
3. ใฝ่ใจเรียน (คือ มีใจรัก เรียนด้วยศรัทธา และรู้จักฟังให้เกิดปัญญา)
4. ประณิบัติ ช่วยบริการ
5. เรียนศิลปวิทยาด้วยความเคารพ (คือ เอาจริงเอาจัง ถือเป็นกิจสำคัญ)

ข. ครูอาจารย์ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ ดังนี้

1. ฝึกฝนแนะนำให้เป็นคนดี
2. สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง
3. สอนศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง
4. ยกย่องให้ปรากฏในหมู่คณะ
5. สร้างเครื่องคุ้มภัยในสารทิศ (สอนฝึกให้รู้จักเลี้ยงตัวรักษาตนในอันที่จะดำเนินชีวิตต่อไปด้วยดี รับรองความรู้ความประพฤติให้เป็นที่ยอมรับในการไปประกอบอาชีพเป็นอยู่ได้ด้วยดี)

(สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์, 2559: 192-193)

บทสรุป

ด้วยประเทศไทยเป็นเมืองพุทธ และมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ จึงทำให้เรื่องของพุทธศาสนามีความเกี่ยวพันกับพิธีกรรมต่าง ๆ นอกจากนี้ในสังคมไทย ได้มีการปลูกฝังและอบรมสั่งสอนให้มีความยึดมั่นถือมั่นในความกตัญญูต่อบุพพการีเป็นนิสัย โดยเฉพาะครูอาจารย์และผู้มีพระคุณ ในทางดนตรีไทยนั้นได้มีพิธีไหว้ครูและครอบครูดนตรีไทย การฝากตัวเป็นศิษย์เพื่อศึกษาร่ำเรียน โดยมีการใช้เครื่องบูชาครูที่เรียกว่าขันก้านลเป็นเครื่องแสดงความถึงพร้อมทั้งมือและใจ เครื่องบูชาต่าง ๆ ที่อยู่ในขันก้านลมีนัยเป็นกุศโลบายในการสอนให้ครูและศิษย์ยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนา

ธรรมะนั้นจริง ๆ แล้วคือธรรมชาติที่รวมไปถึงทุกสิ่งอย่าง ในทางกลับกันหากเราจะเปรียบองค์ความรู้ทางดนตรีไทยให้เสมือนเรื่องของธรรมะ ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงรากฐานทางภูมิปัญญาของไทย ว่าเรานั้นมีอาจหนีพุทธธรรมไปได้

ดังนั้น ในธรรมคุณ 6 ประการ และทักษิณทิศ ทิศเบื้องขวา อันเป็นสิ่งที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงในหลักธรรมคำสอนนั้น หากครูและศิษย์น้อมใจเข้าหา และตระหนักถึงความสำคัญ ตลอดจนปฏิบัติอย่างเคร่งครัดด้วยสติและปัญญา ผู้เขียนเชื่อว่าทั้งครูและศิษย์จะเข้าใจธรรมชาติของธรรมะตามประสงค์ อันจะส่งผลให้เกิดกุศลและหนุนนำให้มีความเจริญในชีวิตต่อไป

รายการอ้างอิง

- บุญช่วย โสวัตร. 2554. หนังสือที่ระลึกงานไหว้ครู และครอบครุดนตรีไทยประจำปี ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญธรรม ตราโมท. 2545. คำบรรยายวิชาดุริยางคศาสตร์ไทย. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ประชากร ศรีสาคร. 2559. การสืบทอดทักษะการบรรเลงจะเข้ กรณีศึกษาครูชิตพงษ์ ส่งเสริมวรกุล. รายงานวิจัย.
ทุนอุดหนุนคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- พิชิต ชัยเสรี. 2544. พุทธธรรมในดนตรีไทย. [ม.ป.ท.: ม.ป.พ.]. (เอกสารอัดสำเนา)
- มนตรี ตราโมท. 2537. “ไหว้ครุดนตรีไทย”. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จัดพิมพ์เนื่องในการ
จัดสัมมนาดนตรีไทย-กัมพูชา 9-10 สิงหาคม 2537. กรุงเทพฯ: นีลนาราการพิมพ์.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). 2559. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 38.
กรุงเทพฯ: ผลิตัมม์ ในเครือ บริษัท สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด
- สิริชัยชาญ ฟักจำรูญ. 2554. หนังสือที่ระลึกงานไหว้ครู และครอบครุดนตรีไทยประจำปี ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุทัย ศาสตรา. 2553. การศึกษากระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกของครูประสิทธิ์ ถาวร ศิลปินแห่งชาติ.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.